

Kümme vastust

Kõik lk 57 esitatud küsimused on seotud keeleteadlase Johannes Volde-
dema Veski (1873–1968) sõnaloominguga.

1. 1941. a jaanuaris palus Tartu ülikooli toleaeagne prorektor prof
K. Kure J. V. Veskit sõna venekeelse *nymëvka* jaoks. J. V. Veski püüdis
selleks otstarbeks kohendada mitmeid sõnu, kuid ükski neist polnud
eriti sobiv. Juhuslikult prof A. Saarestet külastades leidis ta rahvakeele
kartoteegist sedeli sõnaga *tuusik*, mille seletusena oli antud 'sedel,
mille pastor andis hauakaevajale haua valmimise tähtaja kohta'. Sõna
meeldis asjaosalistele ja läks kiiresti kirjakeelde tähenduses 'saateleht
sanatooriumi, puhkekodusse vm'.

2. J. V. Veski tõi sõna *nulg* mari keelest.

3. *Püstleja* on nukk, mis igast asendist püsti kargab, vene *ванька-
встанька*, saksa *Purzelmannchen* (vt P. Arumaa, B. Pravdini, J. V. Ves-
ki „Vene-estli sõnaraamat”). Praegu ütleme *jonnipunn*.

4. Ära *rippuma* asemel on nüüd J. V. Veski sõna *sõltuma*. Selle aluseks
oli rahvakeelne *sõltus*, mis märgib paela või nõöri kinnisidumiseks
(riiete küljes) ning trippi. *Kuuesõltus* ripub küll, aga ära ei kuku. Siit
saigi J. V. Veski tuletised *sõltuma*, *sõltumine*, *sõltumatu*, *sõltuvus*, *sõlt-
lane*.

5. Eesti keeles puudus kaua aega sõna mõiste tarvis, mida vene keeles
märgib *pyda*, saksa keeles *Erz*. Olid käibel *vasemuld* ja *rauamuld*. Rah-
vakeeles on tuntud *maakene vesi*, *maakevesi*, mis tähendab soos lei-
duvat roostest, rauda sisaldavat vett. *Maage*, omastav *maake* alusel
lõigi J. V. Veski uue sõna *maak*, omastav *maagi*.

6. Sõnade *mulk* ja *auk* tähendust täpsustas J. V. Veski: kui auk on millestki läbi, tekib *mulk*; *auk* on aga põhjaga. Sel vahetegemisel on ka rahvakeelne alus: karjataras on mulk, posti tarvis kaevatakse auk. Muidugi ei pea nende sõnade kasutamisel juuksekarva lõhestama.

7. Sõnad *aretama*, *kombits*, *hõljum*, *iive*, *kaavik*, *kogum*, *manus*, *sete*, *toes* pärinevad H. Riikoja ja J. V. Veski sõnaraamatust „Eestikeelseid zooloogilisi oskussõnu”, ilmunud 1930. a.

8. J. V. Veski tundis murdesõnu *nugiline* ‘kontvõõras’ ja *nugima* ‘kontvõõraks käima’ (Hiiumaal ja läänerannikul). Ta tõi need oskuskeelde, kuid nihutas tugevasti tähendust.

9. Sõnad *ajend*, *tõend*, *laiend*, *väljend*, *omand*, *pärand* on verbitüved, mis võeti tarvitusele käändsõnadena. Enne olid kasutusel tegusõnad *ajendama*, *tõendama*, *laiendama* jne ning J. V. Veski kooris nendest tüved välja.

10. Sõna *kühik* tähendab sirget mõõka, vene *unaza*, saksa *Degen*. Selle sõna tarvis arendas J. V. Veski ungari sõnast *kés* ja mari sõnast *közö* (mõlemad märgivad nuga) tüve *küh-* ning liitis sellele eesti sufiksi *-ik*.

Küsinud ja vastanud

Tiiu Erelt